

DEN SEMIOTISKE TEKSTOLOGI OG FORTOLKNINGEN AF BIBELSKE TEKSTER

Af János Sándor Petöfi

I denne artikel beskæftiger jeg mig med den rolle, den tekstologiske disciplin kaldet semiotisk tekstologi kan have i fortolkningen af bibelske tekster. Efter nogle generelle bemærkninger (1. del) analyserer jeg de centrale aspekter af og faktorer i den semiotiske tekstologi, jeg bruger som teoretisk referenceramme (2. del), hvorefter jeg behandler den mulige anvendelse af denne ramme i fortolkningen af bibelske tekster (3. del). Endelig formulerer jeg visse konklusioner (4. del). I behandlingen af de centrale faktorer benytter jeg latinske eller kvasi-latinske termer. På den ene side for at undgå, at termer, der er almindeligt brugt i litteraturen, tillægges en særbetydning, og på den anden side for at sikre en terminologisk kohærens i mine publikationer på forskellige sprog. Til at demonstrere den teoretiske rammes anvendelighed benytter jeg forskellige versioner af Fadervor (*Pater Noster*).

1. Nogle generelle bemærkninger om tekstologisk forskning

1.0. I de seneste tredive år er *teksten* blevet det centrale forskningsemne inden for mange grene af lingvistikken (jf. tekstlingvistik, konversationsanalyse, psykolingvistik, sociolingvistik, osv.). Dette har haft to overordnede konsekvenser: (i) eftersom de fleste tekster har en multimedial karakter, og den konkrete viden om verden (sammen med de mentale modeller) spiller en afgørende rolle i betydnings-konstitutionen, har den tekstorienterede lingvistik behov for en bredere, interdisciplinær fundering; (ii) den interdisciplinært funderede tekstologiske ramme er blevet stadig mere attraktiv for mange forskere inden for natur- og humanvidenskaberne.

1.1. Jeg har udformet den tekstologiske disciplin kaldet *semiotisk tekstologi* (*textologia semiotica*) således, at den kunne imødekomme kravene

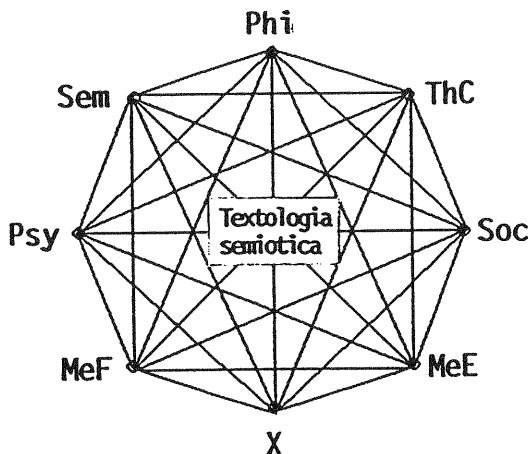
János Sándor Petöfi

til såvel interdisciplinær fundering som forskellige former for anvendelighed. Dens formål er at tilbyde en optimal teoretisk ramme for de relevante operationer, som må udøves på (og med) de multimediale, men overvejende verbale teksters fysiske manifestation. Jeg benytter termen »tekstologi« for at undgå termer som »tekstgrammatik« eller »tekstlingvistik«, der refererer til en specifik (begrænset) disciplin. Jeg anvender termen »semiotisk« til at udtrykke den idé, at teksterne inden for rammen af den semiotiske tekstologi behandles som én- eller flermediale tegn-komplekser i et syntaktisk (eller, mere generelt, formalt), semantisk og pragmatisk perspektiv. (Den følgende beskrivelse af den semiotiske tekstologis globale design er næsten identisk med beskrivelsen i Petöfi 1993b).

1.2. Hvad den *interdisciplinære fundering* angår, gælder det, at den semiotiske tekstologi (1) tager de resultater i betragtning, som foreligger inden for forskningsområderne semiotik (*semiotica* [=Sem]) og kommunikationsteori (*theoria communicationis* [=ThC]), såvel som inden for visse filosofiske, psykologiske og sociologiske discipliner (for nemheds skyld betegnet *philosophia* [=Phi], *psychologia* [=Psy], *sociologia* [=Soc]); (2) integrerer de formale og empiriske metodologiers (*methodologia formalis* [=MeF], *methodologia empirica* [=MeE]) fremgangsmåder. Den semiotiske tekstologis interdisciplinære kontekst er præsenteret i figur 0, i hvilken de ovenfor indførte forkortelser er anvendt; symbolet »X« står for andre discipliner, der vil kunne (eller bør) inddrages i særlige tilfælde.

1.3. Hvad *anvendeligheden* angår, vil den semiotiske tekstologi gøre det muligt (a) at reinterpretere og/eller udvide sprogfilosofiens område, (b) at udføre tekstfortolkninger, som opererer med alle relevante faktorer i betydningskonstitutionen, (c) at konstruere en adækvat oversættelsesteori, (d) at skabe den optimale metodologiske ramme for lingvistisk forskning – for blot at nævne nogle af de vigtigste anvendelsesområder.

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

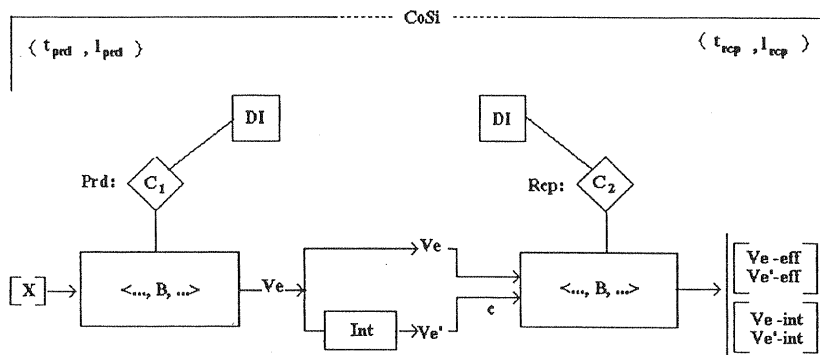
Figur 0: Den semiotiske tekstologis interdisciplinære ramme

2. De centrale aspekter af og faktorer i semiotisk tekstologi

2.0. *Generelle bemærkninger.* Med henblik på at tage alle relevante betydningskonstituerende elementer i betragtning gælder det for den semiotiske tekstologi, at den (1) opererer med en fleksibel model for kommunikationssituationen, (2) skelner mellem forskellige fortolkningstyper, (3) behandler teksterne som tegn-komplekser med en særlig formal og semantisk arkitektur, (4) definerer forskellige organisationsformer angående denne arkitektur, (5) betragter den kompositionelle organisation som grundlæggende og definerer dens forskellige niveauer (og deres enheder), (6) i en dobbeltbevægelse systematiserer tekstfortolkningens grundlag (viden, hypoteser og præferencer), og endelig (7) tilbyder kano-niske systemer til repræsentation af fortolkningsresultaterne.

I de følgende dele vil jeg kortfattet karakterisere disse aspekter.

2.1. *Kommunikationssituationen.* Modellen for kommunikationssituationen (*siuatio communicationis* [=SiCo]) er repræsenteret ved figur 1.

Figur 1: Kommunikationssituationens model

Denne figur skal læses som følger:

- i en kommunikationssituation må to »roller« skelnes: producentens rolle (*Producens* [=Prd]) og modtagerens rolle (*Recipiens* [=Rcp]); i en dialogsituation kan kommunikatorerne C1 og C2 skiftevis påtage sig disse roller;
- produktionens (*productio* [=prd]) og receptionens (*receptio* [=rcp]) tid [=t] og sted (lokalitet) [=l] er ikke nødvendigvis identiske;
- kommunikatorerne er kendetegnet ved den dominerende intention (*intentio dominans* [=ID]), med hvilken de deltager i den givne kommunikationssituation, og ved den grund-konfiguration (*basis-configuratio* [= <...,B,...>]) de anvender i fortolkningsforløbet;
- ved brugen af et input [= X] konstruerer producenten sin teksts (»communicatum«) fysiske manifestation (*vehiculum* [=Ve]; udtryksmiddel; transportmiddel);
- dette vehiculum (enten i dets frembragte form, transformeret af en fortolker (*Interpres* [=Int]) til et nyt vehiculum [=Ve'], eller i begge skikkelser) indgår i modtagerens grundkonfiguration *via* den perceptions-

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

kanal (*canalis* [=c]), eller den konfiguration af kanaler, som de vehiculum-konstituerende medier fordrer;

– modtageren kan reagere på to måder over for det (de) modtagne vehiculum (*vehicula*): på en ikke-fortolkende måde, og i dette tilfælde frembringer han visse effekter [=Ve-eff og/eller Ve'-eff], eller på en fortolkende måde, og i så fald tilskriver han det (de) givne vehiculum (*vehicula*) en eller flere fortolkninger [=Ve-int og/eller Ve'-int].

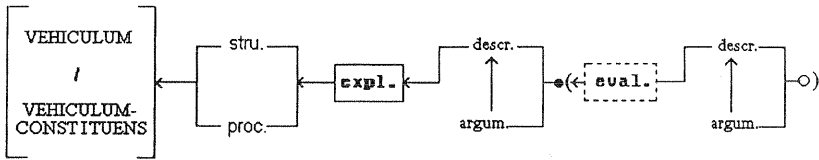
2.2. *Fortolkningstyper*. Hvad fortolkningerne angår, består den grundlæggende skelnen mellem den *naturlige* og den *teoretiske* fortolkning. Førstnævnte udføres på intuitiv vis, mens sidstnævnte finder sted inden for en teoretisk forståelsesramme.

Den *teoretiske fortolknings* to grundtyper er den *forklarende* (*explicativa* [=expl.]) og den *vurderende* (*evaluativa* [=eval.]). Førstnævntes opgave er at tilskrive et vehiculum en formal og semantisk arkitektur (<significans, significatum> [=<Ss,Sm>]); sidstnævntes opgave er at vurdere disse arkitekturer på grundlag af et givet normsystem. Den forklarende fortolkning kan være *strukturel* (*structuralis* [=stru.]), idet den alene repræsenterer »statiske« relationer mellem arkitekturens elementer, eller *processuel* (*proceduralis* [=proc.]), idet den repræsenterer relationerne mellem arkitekturens elementer sammen med information om den logiske/temporale orden af disse relationers konstruktion. Såvel den forklarende som den vurderende fortolkning kan være enten *deskriptiv* (*descriptiva* [=descr.]), repræsenterende resultaterne uden eksplicit formulering af de teoretiske grunde, hvorpå den givne fortolkning er konstrueret, eller *argumenterende* (*argumentativa* [=argum.]) med eksplicit præsentation af disse grunde. De mulige fortolkningstyper er vist i figur 2.1.

Hvad den *forklarende fortolkning* angår, bør vi skelne mellem en type af *første grad* [=1°], en type af *anden grad* [=2°] og en *delvis figurativ* type. Vi taler om en fortolkning af første grad, når *ethvert* konstituerende element i et givet vehiculum lader sig fortolke i sin »bogstavelige« betydning, således som det er tilfældet i forbindelse med tekster inden for de såkaldte formale videnskaber. Vi taler om en delvis figurativ fortolk-

János Sándor Petöfi

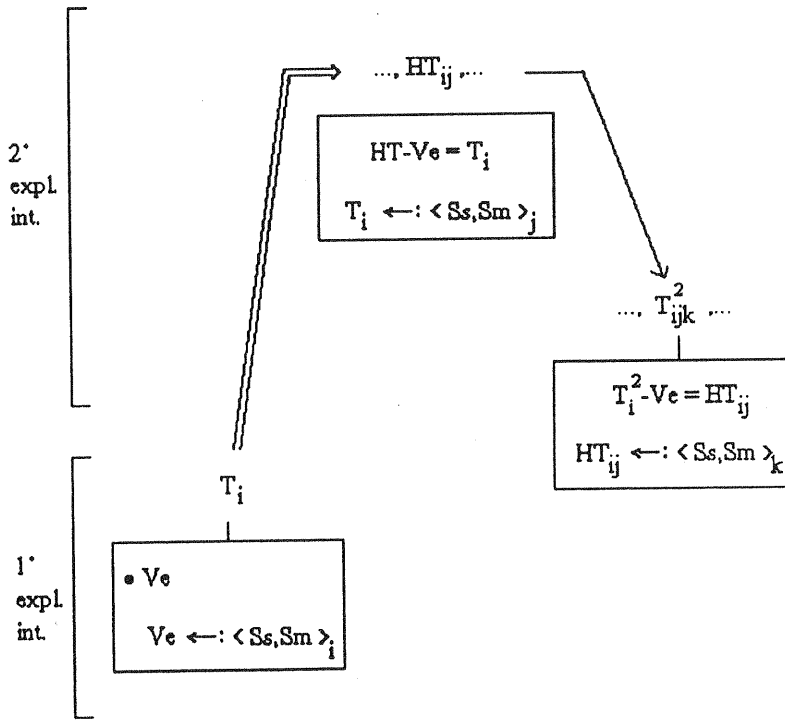
ning, når *nogle* af et givet vehiculum konstitutive elementer må fortolkes på en figurativ måde, mens ethvert andet element lader sig fortolke i sin bogstavelige betydning, således som det er tilfældet for størsteparten af tekster. Og vi taler endelig om en fortolkning af anden grad, når vi tilskriver et givent vehiculum en form for »symbolsk« betydning, helt uafhængigt af det faktum, at dette vehiculum også kan gøres til genstand for en fortolkning af første grad og for en delvis figurativ fortolkning; dette er tilfældet, hvor vi har at gøre med poetiske og/eller mytiske tekster.

Figur 2.1: Fortolkningens genstande og typer

Ved konstruktionen af en fortolkning af anden grad inden for den semiotiske tekstologis ramme må vi først konstruere en såkaldt *hyper-tekst* [=HT], der repræsenterer den mest abstrakte form for fortolkning af anden grad. Relationerne mellem en fortolkning af første og anden grad er vist i figur 2.2. Denne figur læses som følger: Det er muligt at tilskrive et vehiculum mere end en fortolkning af første grad – i figuren er en fortolkning i [=T_i] repræsenteret; på grundlag af den valgte fortolkning af første grad er det muligt at konstruere mere end én hyper-tekst – i figuren er fortolkningen j [=HT_{ij}] repræsenteret; på grundlag den valgte hyper-tekst er det muligt at konstruere mere end en fortolkning af anden grad (som lader sig tilskrive det oprindelige vehiculum) – i figuren er fortolkningen k [=T²_{ijk}] repræsenteret.

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

Figur 2.2: Forklarende fortolkningstyper

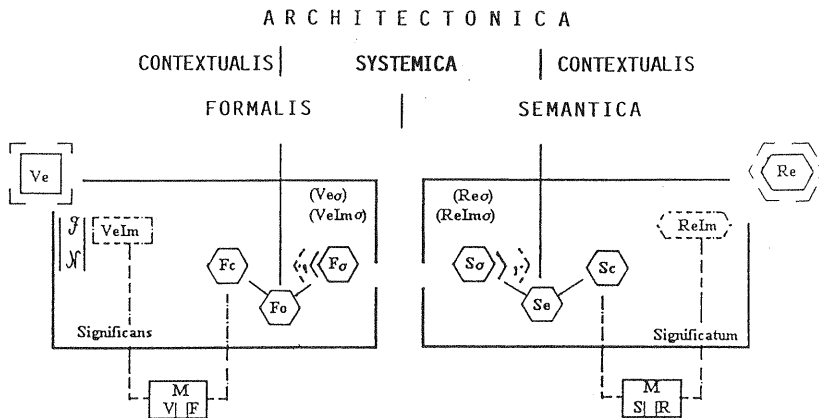
2.3. *Tekster som tegn-komplekser.* De semiotiske komponenter (og de arkitekturtyper), som kendetegner teksterne som tegn-komplekser, er repræsenteret i figur 3.

Symbolerne i denne figur skal læses som følger:

- Ve den fysiske manifestation af en tekst (*Vehiculum*); de fire hjørner rundt om firkanten, som indeholder »Ve«, symboliserer udtryksmidlets såkaldte »omgivelser«;
- F vehiculums fysisk-semiotiske *facies* (udseende; *Figura*);
- N vehiculums lingvistisk-semiotiske (»alfabetiske«) *facies* (*Notatio*);
- VeIm det mentale billede af vehiculum (*Vehiculum Imago*);
- Fo vehiculums formale arkitektur (*Formatio*);

János Sándor Petöfi

- Fc den formale arkitektur, der lader sig tilskrive vehiculum i den givne kommunikationssituation (*Formatio contextualis*);
(VeIm og Fc er to sider af den samme sag – jf. modellen [=M] med de underliggende V og F i figuren: førstnævnte er den side, som er analog til Ve; sidstnævnte er dennes kategoriale modpart);
- Fσ den formale arkitektur, der kan tilskrives vehiculum inden for rammerne af en systematisk viden (*Formatio systemica*);
- Se vehiculumens semantiske arkitektur (*Sensus*);
- Sσ den semantiske arkitektur, der kan tilskrives vehiculum inden for rammerne af den systematiske viden (*Sensus systemicus*);
- Sc den semantiske arkitektur, der kan tilskrives vehiculum inden for den givne kommunikationssituation (*Sensus contextualis*);

Figur 3: De semiotiske komponenter i teksterne som tegn-komplekser

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

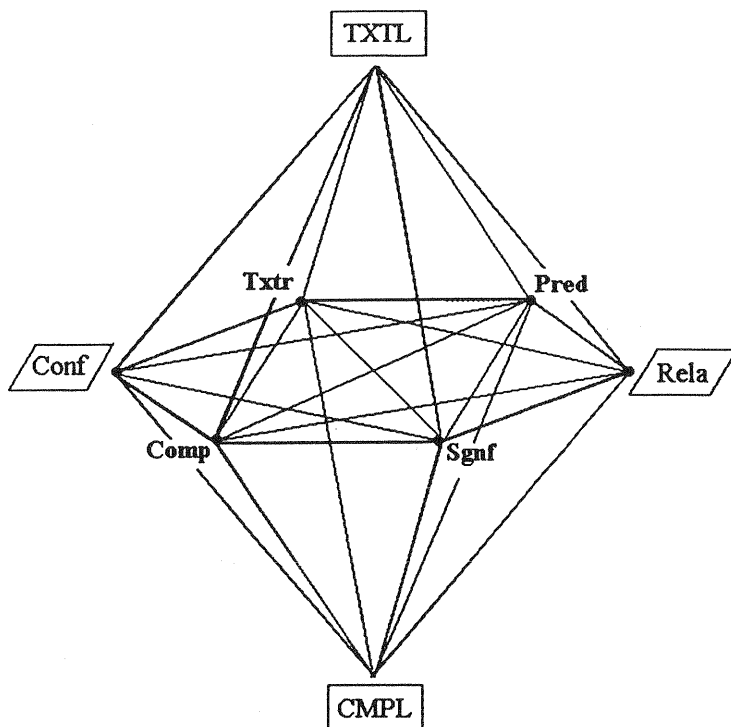
- ReIm det mentale billede af et relatum (*Relatum Imago*);
(ReIm og Sc er to sider af samme sag – jf. modellen [=M] med dens underliggende S og R i figuren: førstnævnte er den side, som er analog til Re; sidstnævnte er dennes kategoriale modpart);
- Re en konfiguration af tingenes tilstand, der formodes udtrykt i det givne vehiculum (*Relatum*); de seks hjørner rundt om firkanten, som indeholder »Re«, symboliserer relatums såkaldte »omgivelser«.

En teksts formale og semantiske arkitektur konstrueres ved hjælp af de semiotiske komponenter præsenteret ovenfor. Hvad disse arkitekturer angår, må vi på den ene side skelne mellem de kontekstuelle og de systematiske arkitekturer, og på den anden side mellem de formale og de semantiske arkitekturer. Den formale arkitektur er den konstruktion, som kaldes *significans*, mens den semantiske er den konstruktion, som kaldes *significatum*.

Symbolerne i de runde parenteser i den systematiske del refererer til de (hypotetiske) størrelser, der korresponderer med de respektive størrelser i den kontekstuelle del.

2.4. *Arkitekturernes organisationsformer*. Angående arkitekturernes organisationsformer kan vi foretage følgende distinktioner (jf. figur 4):

- vi kan alene tage de elementer og enheder i betragtning, som er fysisk givet i det vehiculum, som skal analyseres, eller vi kan komplettere det givne vehiculum med elementer og enheder, som ikke er til stede i det, men som antages at udgøre en del af det; i det første tilfælde taler vi om den *tekstuelle* (*tekstualis* [=TXTL]) organisation, mens vi i det andet tilfælde taler om den *kompletterede* (*completa* [=CMPL]) organisation;
- den anden afgørende skelnen, som lader sig foretage inden for såvel den tekstuelle som den kompletterede organisation, består mellem den *konfigurative* (*configurationalis* [=Conf]) og den *relationelle* (*relationalis* [=Rela]) organisation; denne svarer til lingvisternes skelnen mellem »overfladestruktur« og »dybdestruktur«;
- inden for såvel den konfigurative som den relationelle organisation kan vi foretage yderligere distinktioner:

Figur 4: Arkitekturernes organisationstyper

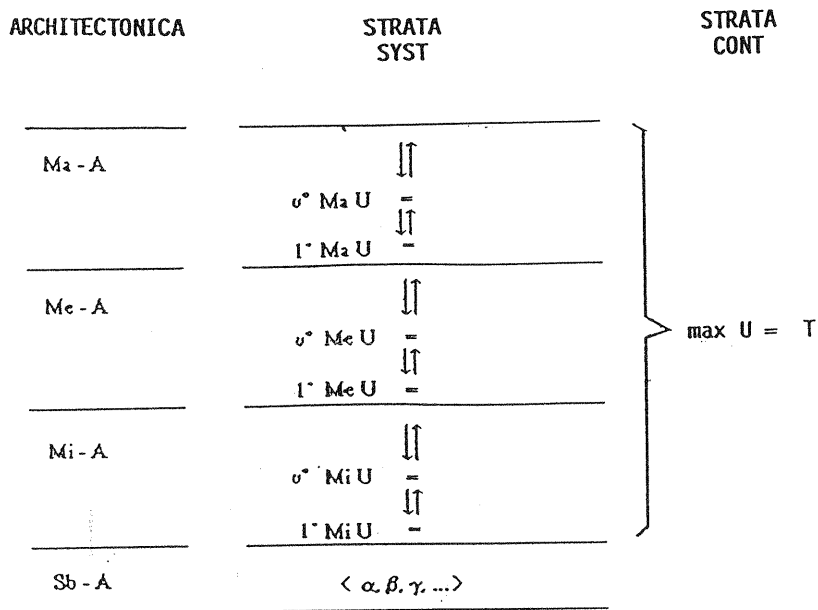
(a) mellem den *teksturelle* (*teksturalis* [=Txtr]) og den *kompositionelle* (*compositionalis* [=Comp]) organisation; den første term henviser til de forskellige »gentagelige og parallelle mønstre«, der kan findes i et vehiculum; den anden term henviser til et vehiculus »hierarkiske opbygning«, der udgår fra de identificerbare mindsteenheder og ender med teksten som helhed, og

(b) mellem den *significationelle* (*significationalis* [=Sgnf]) og den *prædikative* (*predicativa* [=Pred]) organisation; førstnævnte term henviser til organisationen i de ko-refererende udtryk (herunder de udtryk, som repræsenterer den interne, kommunikative organisation i et givet vehiculum); sidstnævnte term henviser til organisationen i de sammensatte

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

eller sammensatte prædikative udtryk, som konstruerer den givne diskurs.

2.5. *Den kompositionelle organisation.* Blandt organisationstyperne er den kompositionelle organisation grundlæggende, eftersom dens kategorier indgår i analysen af enhver anden type. (Vedrørende dens niveauer og enheder jf. figur 5, der er en revideret udgave af figur 5 i Petöfi 1993b).

Figur 5: Den kompositionelle organisations niveauer og enheder

Inden for den kompositionelle organisation er det hensigtsmæssigt at skelne mellem *Sub* [=Sb], *Mikro* [=Mi], *Mezo* [=Me] og *Makro* [=Ma] arkitekturernes [-A] organisation. De termer, som henviser til disse arkitekturers enheder, kan konstrueres med de samme præfikser.

Navnene for (niveauerne i) arkitekturene og deres enheder i figur 5 er valgt således, at de vil kunne bringes i anvendelse over for en hvilken som helst verbal og non-verbal tekst. – Ud fra verbale eksempler er grundenhederne i Sb-A de såkaldte *distinktive træk*, mens grundenhederne i Mi-A er *lydene* eller *bogstaver* (og *morfemer*); grundenhederne i Me-A er *ordformerne*, og grundenhederne i Ma-A er endelig *tekst-sætninger*. Inden for hver arkitektur kan vi konstruere anden-, tredje- og v-grads enheder helt op til de maksimale konstituent, der danner grundenheder i den næstfølgende, overliggende arkitektur.

2.6. *Grundlaget for den forklarende fortolkning*. I udførelsen af en forklarende fortolkning anvender fortolkeren en grundkonfiguration (jf. figur 6).

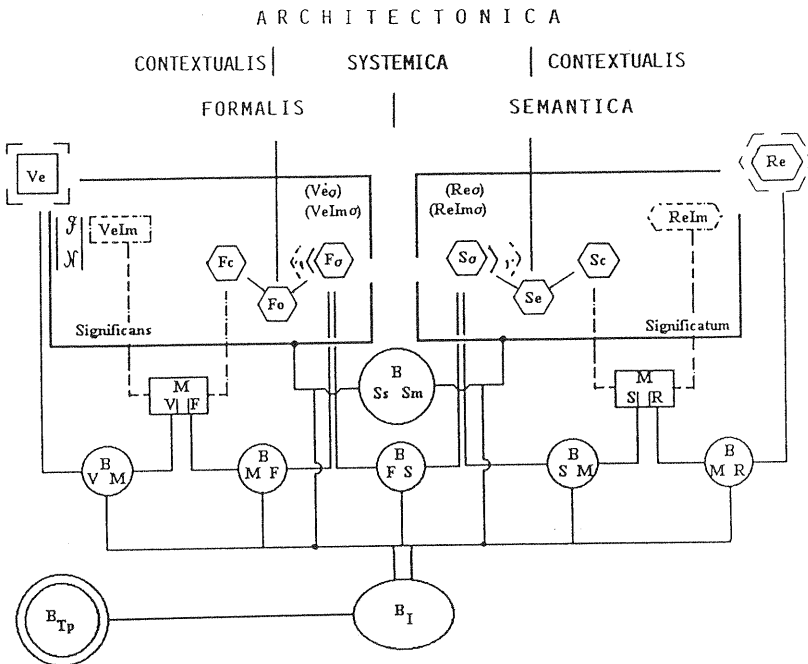
Inden for den semiotiske tekstologis ramme er enhver grund betraget som en enhed, der omfatter tre sektorer: et *vidensområde*, et *hypoteseområde* og et *præferenceområde*. (Denne rækkefølge angiver den aftagende grad af intersubjektivitet. I fortolkningen af *vehicula* foreligger en perception, der ikke lader sig gentage, hvorfor hver grund må indeholde en yderligere fjerde sektor: de *psyko-fysiske dispositioners område*, eftersom man ikke kan påstå, at fortolkeren på den ene side altid vil have den samme grad af disposition, og på den anden side altid vil kunne huske enhver relevant information).

De enkelte dele af grundkonfigurationen har følgende karakteristika:

- den *typologiske basis* (jf. B_{Tp} i figuren), der omfatter viden og hypoteser om typer af tekster og kommunikationssituationer, spiller den afgørende rolle i fortolkningen; de typer, som fortolkeren forudsætter, bestemmer, hvilke dele af basis (B_i) der vil blive benyttet i de fortolkende operationer;
- den *centrale fortolknings-basis* B_i omfatter enhver type viden og hypotese, der henviser til alle mulige medier, systematiseret på en mediespecifik, men ensartet måde; med andre ord må formen for den medie-

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

specifikke systematisering være den samme for ethvert medium, dvs. systematiseringens »synspunkt« må være bestemt af fortolkningstyperne, tegnkompleksernes semiotiske komponenter, organisationstyperne og den kompositionelle organisations niveauer og enheder. Denne form for systematisering vil kunne sikre kompatibiliteten mellem medium-specifikke systemer, og kan betragtes som virkeliggørelsen af princippet om den første bevægelse;

Figur 6: Grundkonfigurationen anvendt til forklarende fortolkning

János Sándor Petöfi

– baserne med to enkelte, underliggende skrifter er de såkaldte *lokale baser*, der fra basis B_1 vælger den del, som er nødvendig for at aktualisere »overgangen« mellem de to komponenter, som er forbundet af de givne baser (med eller uden redegørelse for de dominerende relevanskriterier); konfigurationen af de lokale baser – som er uden fastlagt orden – kan ses som realiseringen af den *anden bevægelses* princip; i en vis forstand kan B_1 betragtes som en form for »langtidshukommelse«, mens de lokale baser kan betragtes som »operative hukommelser«;

– basen med betegnelserne »Ss« og »Sm« er en *filter basis*, der kan fungere på to forskellige måder: (1) i enhver fortolkningsoperation selekterer den alene de arkitektur-konstitutive elementer, der antages at være relevante; (2) den filtrerer de relevante arkitektur-konstitutive elementer fra dem, der blev konstrueret i de enkelte operationer, som blev udført i større eller mindre målestok, men uden at tage kriterierne for den endelige relevans i betragtning.

Hvad indholdet af basernes *videns-sektor* angår, så kan den komme fra forskellige kilder (selv om den aktuelle fortolkers viden og/eller forudforståelse i alle tilfælde er dominerende):

– fortolkeren kan forsøge at rekonstruere den producent-specifikke vidensmængde;

– fortolkeren kan forsøge at rekonstruere den vidensmængde, der kan anses for adækvat i forhold til det *vehiculum*, som skal fortolkes (i denne rekonstruktion kan han operere med andre *vehicula* fra den samme producent, eller med *vehicula*, der har samme karakter som det *vehiculum*, der skal fortolkes);

– fortolkeren kan operere med sit eget videnssystem uden at undersøge dets historiske/filologiske adækvathed i forhold til producenten og/eller det *vehiculum*, der skal fortolkes; og endelig,

– kan fortolkeren arbejde med en anden (virkelig eller forestillet) fortolkers videnssystem (idet de tre ovennævnte muligheder tages i betragtning).

2.7. *Repræsentationens kanoniske systemer.* For at muliggøre en intersubjektiv diskussion af fortolkningsresultaterne er det nødvendigt at repræsentere enhver af arkitekturens relevante formale og semantiske faktorer

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

på en utvetydig måde. For at opnå dette må der inden for en tekstologisk ramme konstrueres kanoniske repræsentationssystemer. På grund af disse systemers kompleksitet vil jeg behandle dem i en anden artikel. (For en tidligere beskrivelse af disse systemer, jf. Petöfi 1982; jf. også Petöfi 1983a).

3. Pater Noster (Fadervor). Nogle bemærkninger i lyset af fortolkning og oversættelse

3.0. Som vi har set i det foregående afsnit (jf. 2.2), er det nyttigt at skelne mellem fortolkning af *første* og *anden grad*. I dette afsnit vil jeg komme med nogle bemærkninger vedrørende den forklarende fortolkning af første grad af *Pater Noster*. (Som i nogen grad er relateret til fortolkning af anden grad af bibelske tekster; jf. Petöfi 1993b, i hvilken de første vers af *Canticum Canticorum* (Højsangen) er analyseret).

Når det drejer sig om en (*beskrivende, forklarende*) fortolkning af første grad af *Pater Noster* er det nødvendigt at prøve at rekonstruere den »producent-specifikke« viden (jf. 2.6), på grundlag af hvilken den forklarende fortolkning kan udøves på en adækvat måde. Til dette formål er en analyse af *oversættelserne* af *Pater Noster* meget nyttig, eftersom oversættelserne er tvunget til at fortolke »kilde-teksten« for at kunne frembringe de (kanonisk) acceptable »mål-tekster«.

I denne sammenhæng betyder »fortolke« først og fremmest forsøget på at »rekonstruere« såvel kildetekstens ords som tekst-sætningers specifikke mening i produktionskonteksten (i den semiotiske tekstologis terminologi: *sensus contextualis* – jf. 2.3). For at kunne rekonstruere må fortolkeren altid drage slutninger (inferere; dels på grundlag af den tekst, som skal oversættes, dels på grundlag af en teologisk viden); med andre ord må han arbejde med kildetekstens *fuldstændige relationelle organisation*. (Hvad organisationsformerne angår, jf. 2.4). Eftersom slutningsprocesserne – i dette tilfælde – almindeligvis diskuteres i bibelkommentarerne, vil jeg også konsultere dem; min reference-tekst vil være den franske økumeniske bibeloversættelse fra 1981, herefter blot omtalt som *Nouveau Testament*.

János Sándor Petöfi

I de følgende afsnit vil jeg anvende den latinske version af Fadervor, *Pater Noster*, som kildetekst, og jeg vil referere til engelske, franske, tyske og danske oversættelser (jf. teksterne 0a-4b, s. 53a og 53b).

3.1. I Mattæusevangeliet 6,7-13 introduceres *Pater Noster* (i snæver forstand) med udtrykket »sic ergo vos orabitur«. I dette udtryk skaber det konstituente »sic« det første problem for den forklarende fortolkning, eftersom det kan fortolkes på følgende måder:

(a) du skal recitere den følgende tekst, uanset om du forstår dens mening eller ej (i dette tilfælde antages *Pater Noster* blot for at være et *vehiculum*);

(b) du skal recitere den følgende tekst, idet du ved, hvad den betyder (i dette tilfælde betragtes *Pater Noster* som en *significans-significatum relation*);

(c) du skal give udtryk for indholdet af den følgende tekst, og idet du udtrykker dette, kan du benytte parafraser af den originale tekst og/eller du kan arrangere tekstens konstituent i en anden orden (i dette tilfælde dominerer *Pater Noster's significatum* komponent – angående termen »vehiculum« osv. jf. 2.3).

I tilfældet (a) er det ikke nødvendigt at forstå teksten; det er tilstrækkeligt at tro, at Gud betragter den som en bøn.

I tilfældet (b) er det nødvendigt at forstå teksten, men uden at være forpligtet til at analysere dens tvetydigheder på en eksplicit måde. (I denne sammenhæng betyder »forstå« på den ene side at fortolke denne tekst på en forklarende måde, dog under bevarelse af dens tvetydigheder, på den anden side at vide, hvorledes den »bruges« som en bøn i den givne sammenhæng.)

I tilfældet (c) er det ikke alene nødvendigt at forstå teksten, men også at explicitere dens tvetydigheder (og, måske, at vælge en af de mulige forklarende fortolkninger).

Som vi kan se, er oversætterne i nogle af oversættelserne gået frem efter tilfældet (b), idet de har forsøgt at bevare originaltekstens tvetydigheder også i målteksten, mens de i andre følger tilfældet (c).

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

3.2. Med hensyn til *brugen af teksten som bøn*, så er det første, som skal besluttes i et *pragmatisk perspektiv*, hvilken form der skal anvendes i henvendelsen til Gud (på tysk f.eks. enten »Sie« eller »du«). I de fleste af de her præsenterede oversættelser benyttes formen »du« eller tilsvarende.

3.3. Jeg vil nu i den *forklarende* fortolknings perspektiv analysere den *semantiske arkitektur* i tekstens *individuelle udtryk*.

3.3.1. Hvad udtrykket »qui in caelis es« angår, må vi fortolke meningen med og funktionen af konstituenten »in caelis«. Dette kan nemlig ikke alene benyttes som en »lokalitets-specifikation«, men også som en »kvalifikation« af Gud.

Med undtagelse af den franske version 2a har alle andre versioner fastholdt den originale »in caelis« form. I 2a (»Notre Père céleste«) møder vi udtrykket »céleste«, og i noterne finder vi følgende kommentar:

En se rattachant à la second expression matthéenne *céleste*, la traduction proposée cherche à ne pas localiser Dieu. [p. 58]

3.3.2. Hvad udtrykket »sanctificetur nomen tuum« angår, må konstituenten »sanctificetur« fortolkes eksplicit, dvs. det må afklares (1) hvad verbet »sanctificare« kan/må betyde i den givne (kon-) og ko-tekst, og (2) hvem der kan/bør være udøver af denne handling.

I de oversættelser, hvor oversætterne har forsøgt at være eksplicite, finder vi følgende løsninger:

2a: »fais-toi reconnaître comme Dieu«,

3b: »Bring alle Menschen dazu, dich zu ehren!«

I noterne til 2a møder vi følgende kommentar:

La Bible et le judaïsme connaissent deux manières de sanctifier Dieu ou son Nom. Les lègistes et les rabbins dans leurs exhortations invitent les fidèles à sanctifier Dieu par l'obéissance à ses commandements, et à reconnaître ainsi son autorité

János Sándor Petöfi

sur eux [...]. Les prophètes dans leur oracles sur le salut à venir annoncent que Dieu va se sanctifier en se manifestant comme le juste Juge et le Sauveur aux yeux de toutes les nations [...] Seul Dieu peut se manifester tel qu'il est dans sa puissance et sa gloire, sa justice et sa grâce. [p. 58]

Det forekommer mig, at teksten 3b går et skridt videre i retning af en specifikation af »fais-tois reconnaître comme Dieu«.

3.3.3. Hvad udtrykket »veniat regnum tuum« angår, må den optative form »veniat« fortolkes eksplicit.

De oversættelser, som benytter eksplicitte udtryk, tilbyder følgende løsninger:

2a: »fais venir ton Règne«,

3b: »Komm und richte deine Herrschaft auf!«

Det citerede *Nouveau Testament* ekspliciterer den franske oversættelse af »veniat regnum tuum« i relation til oversættelsen af »fiat voluntas tua« (se 3.3.4.1.).

3.3.4. I tekst-segmentet »fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra« skal både konstituenten »fiat voluntas tua« og »sicut in caelo et in terra« forklares.

3.3.4.1. Hvad konstituenten »fiat voluntas tua« angår, er det kun den franske oversættelse, som tilbyder en løsning, der sigter mod at være eksplicit:

2a: »fais se réaliser ta volonté«;

dens noter giver følgende kommentar:

cette demande n'est une prière de résignation, mais un appel à Dieu pour qu'il fasse en sorte que sa volonté s'accomplisse: d'où la traduction proposée qui fait de Dieu le sujet de la phrase. La forme du verb implique une réalisation globale menée jusqu' à son terme, ce qui ne peut être que l'oeuvre de Dieu. Le lien de

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

cette demande avec les deux premières indique qu'il s'agit d'abord de la réalisation par Dieu de sa volonté de faire venir son règne [...]. Mais cette volonté concerne les hommes et ne saurait s'accomplir sans leur adhésion[...]. [p. 58]

3.3.4.2. I forbindelse med konstituenten »sicut in caelo et in terra« kan vi formulere to spørgsmål. Det første angår forholdet mellem »caelo« og »terra« (eller mere direkte forholdet mellem de verbale konstituenten »caelo« og »terra«); det andet spørgsmål henviser til denne konstituents »scopus«, dvs. til den vanskelighed, der består i at afgøre, om den alene er forbundet med udtrykket »fiat voluntas tua«, eller også med de to foregående udtryk (»sanctificetur ...« og »veniat ...«).

Hvad forholdet mellem »caelo« og »terra« angår, følger kun tre af oversættelserne den orden, som kendetegner de verbale konstituenten i den latinske (og græske) tekst:

3a: »wie im Himmel, also auch auf Erden«,

3b: »nicht nur im Himmel [...] sondern auch bei uns auf der Erde«,

4b: »som i himlen således også på jorden«.

Også i dette tilfælde benytter den franske oversættelse 2a en mere eksplicit formulering:

2a: »sur la terre à l'image du ciel«.

Til forholdet mellem »caelo« og »terra« kan vi i noterne til det citerede *Nouveau Testament* læse følgende kommentar:

La traduction habituelle *sur la terre comme au ciel* [se også 2b – J.S.P.] a l'inconvénient d'être comprise comme exprimant une addition: sur la terre *et* aussi dans le ciel, alors qu'il s'agit de demander que soit réalisé sur la terre ce qui existe déjà dans le ciel, ainsi que dans le schéma apocalyptique [...] Le ciel est conçu comme la Règne de Dieu parfaitement réalisé: la terre doit nécessairement être à son image. [...] Il est d'ailleurs fort possible que cette phrase ne se rattache pas seulement aux derniers mots, mais l'ensemble des trois demandes. Elle serait une sorte de conclusion répondant terme à terme à l'invocation: notre Père/dans les cieux; ciel/terre. [p. 58-59]

János Sándor Petöfi

Hvad denne konstituents »scopus« angår, er det kun oversættelsen 3b, som snævert forbinder den med udtrykket »fiat voluntas tua« gennem brugen af eksplicitte punktummer.

3.3.5. Hvad udtrykket »panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie« angår, må både konstituenten »supersubstantialem« (i tidligere versioner »quotidianum«) og konstituenten »hodie« fortolkes.

3.3.5.1. Hvor det drejer sig om konstituenten »supersubstantialem« (»quotidianum«) benytter næsten alle de her præsenterede oversættelser en version, der svarer til »quotidianum«.

Følgende versioner afviger fra denne løsning:

2a: »le pain dont nous avons besoin«,

3b: »was wir [heute] zum Leben brauchen«.

3.3.5.2. Udtrykket »hodie« er – med undtagelse af teksten 3b – oversat bogstaveligt; i 3b er det, som vi har set, »indlejret« i oversættelsen af udtrykket »panem nostrum supersubstantialem«.

Nouveau Testament kommenterer dette segment som følger:

La difficulté d'interprétation réside dans l'adjectif grec qui qualifie le pain demandé [...]. Le mot n'étant pas clairement attesté en dehors du *Notre Père*, on est obligé de recourir à l'étymologie qui oriente vers deux grandes options: *aujourd'hui* ou *demain*. [p. 59]

3.3.6. Hvad vers 12 angår, må konstituenterne »debita« og »debitoribus« forklares. Oversætterne af 2a har valgt ordet »torts« i begge ko-tekster med følgende begrundelse:

[...] »torts« marque mieux l'atteinte portée personnellement à Dieu et la situation misérable du pécheur. [p. 59]

3.3.7. Med hensyn til udtrykket »et ne inducas nos in temptationem« finder vi i de her analyserede tekster følgende oversættelser, som ønsker at være mere eksplicitte:

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

1a: »And do not put us to the test«,

2a: »et ne nous expose pas à la tentation«,

2b: »et ne nous laissez pas succomber à la tentation«,

3b: »Laß uns nicht in die Gefahr kommen, dir untreu zu werden«.

Den franske kommentar forklarer konstituenten »temptatio(nem)« i det givne udtryk som følger:

La *tentation* n'est pas ici l'épreuve à laquelle Dieu, d'après l'AT, soumet Abraham [...] ou son peuple [...]. C'est, comme souvent dans le NT l'épreuve dans laquelle Satan cherche à perdre celui qu'elle atteint. [p. 59]

3.3.8. I udtrykket »sed libera nos a malo« skal konstituenten »malo« forklares. I oversættelserne finder vi følgende løsninger: På den ene side:

2b: »mais délivrez-nous du mal«,

3a: »sondern erlöse uns von dem Übel«;

på den anden side:

2a: »mais délivre-nous du Tentateur«,

3b: »sondern schütze uns vor der Macht des Bösen«.

I den franske kommentar læser vi følgende udsagn:

Litt. *mais délivre-nous du mal*, ou du Malin, c'est à dire Satan. En Mt, les deux sens du mot sont possibles [...]. De tout façon, le mal est ici compris en relation avec une puissance malveillante. Faut d'un mot satisfaisant pour désigner Satan comme le Malin, notre traduction recourt à la notion du tentateur [...], qui permet de rendre à celle de tentation la nuance drammatique qu'elle a perdu dans notre vocabulaire actuel. [p. 60]

Det er interessant at bemærke, at skønt vi i teksten 4a finder udtrykket »men fri os fra det onde«, finder vi også en note, der siger »kan også oversættes: den Onde«; den nye oversættelse benytter imidlertid konstituenten »det onde«!

János Sándor Petöfi

3.4. I de foregående afsnit har jeg analyseret den *semantiske arkitektur* i de *individuelle udtryk* i *Pater Noster*. Nogle gange havde disse udtryk »omfang« som en enkelt *ord-form*, andre gange som et (komplet eller delvist) *syntagma*, andre gange igen som en *simpel sætning*. Jeg har hverken refereret til de analyserede udtryks *formale arkitektur* eller *kompositionelle niveauer*.

Det er ganske klart, at analysen af den (formale og semantiske) *kompositionelle organisation* skal anskues som en organisk del af den forklarende fortolkning: segmenteringen af teksten i eksplicit markerede *tekst-sætninger* (i *makro-enheder af første grad* – jf. 2.5) er »bærer« af tekst-meningen. Kun en enkelt gang udtalte jeg mig om tekstens *makro-arkitektur* – jf. 3.3.4.2.

3.5. Til sidst en bemærkning angående *vehiculum's figur-komponent*: I forbindelse med oversættelserne er det også vigtigt at afgøre sig for, hvor der skal benyttes store bogstaver og hvor ikke, når sproget tillader os at vælge selv (jf. i dette perspektiv teksterne 1a-4b og teksterne i Petöfi 1991b).

4. Afsluttende bemærkninger

I denne artikel har mit mål været at give et globalt view over den semiotiske tekstologis design. Jeg har ikke her kunnet behandle aspekter omkring dens anvendelighed på en »tilstrækkelig informativ« måde; i de formulerede (eller citerede) kommentarer i relation til den forklarende fortolkning af *Pater Noster* har jeg blot ønsket at vise, »hvor« vi befinder os inden for den semiotiske tekstologis teoretiske ramme set i et analytisk perspektiv.

Vedrørende mulige applikationer vil jeg endnu en gang henvise til mine tidligere arbejder (Petöfi 1993a, b, c, Petöfi 1990 og Petöfi 1991a – selv om disse to sidstnævnte arbejder ikke repræsenterer den endelige version af min opfattelses indretning).

Note

Artiklen gengiver forfatterens foredrag på symposiet »Methodology in the Study of Religion«, Aarhus Universitet, den 24. juni 1992. Oversat af Ole Davidsen.

Den semiotiske tekstologi og fortolkningen af bibelske tekster

Benyttede bibeludgaver

- Biblia Sacra Iuxta Vulgatam Versionem*, Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft 1983.
Det Nye Testamente i ny oversættelse, København, Det danske Bibelselskab, 1990.
Det Nye Testamente, udgivet af det danske Bibelselskab, København, 1968.
Nouveau Testament, Traduction oecumenique de la Bible. Édition intégrale. Paris, Les Editions du Cerf – Les Bergers et les Mages, 1981.
Novum Testamentum Graece, Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 26. Auflage, 1989.
The New English Bible, Oxford University Press and Cambridge University Press, 1970.
The New Jerusalem Bible, London, Darton, Longman & Todd Ltd., 1985.

Litteratur

- Németh, Zsigmond (ed.), *Miatyánk 121 európai nyelven / Lord's Prayer in 121 European languages*, Budapest, Interart, 1990.
- Petőfi, János S., »Representation languages and their function in text interpretation«, in: *Text Processing. Text Analysis and Generation, Text Typology and Attribution. Proceedings of Nobel Symposium 51*, ed. by Sture Allén, Stockholm, Almqvist & Wiksell International, 1982, 85-122.
- Petőfi, János S., »Language as a written medium: text«, Chap. 7, in: *An Encyclopaedia of Language*, ed. by N. E. Collinge, London – New York, Routledge, 1990, 207-243.
- Petőfi, János S., *A humán kommunikáció szemiotikai elmélete felé (Szövegnyelvészet – Szemiotikai textológia) / Towards a Semiotic Theory of the Human Communication (Text Linguistics – Semiotic Textology)*, Bilingual edition, Szeged 1991 (cit. 1991a).
- Petőfi, János S., »Alcuni aspetti di una teoria della traduzione dal puntodi vista testologico semiotico«, *Koine. Quaderni di ricerca e didattica sulla traduzione e l'interpretazione*, I, 2, 1991, 57-73 (cit. 1991b).
- Petőfi, János S., »Logical semantics: an overview from a textological point of view«, *Zeitschrift für Althebraistik*, 6, 1, 1993, 92-108 (cit. 1993a).
- Petőfi, János S., »Interpretation and translation in a semiotic textological framework«, *Koine. Quaderni di ricerca e didattica sulla traduzione e l'interpretazione* II, 1, 1993 (in press), (cit. 1993b).
- Petőfi, János S., »Some aspects of the syntactic and semantic text-composition. The topic-comment structure of initial text sentences from a semiotic textological point of view«, in: *Festschrift for František Daneš*, Amsterdam, John Benjamins 1993 (in press), (cit. 1993c).

János Sándor Petőfi

Summary

»The Semiotic Textology and the Interpretation of Biblical Texts«. – In the article the author presents the semiotic textology he has developed. In a demonstration of his model he discusses the latin version of the Pater Noster, compared to some modern translations of its text in Matthew (6,7-13). The article is a danish translation of a paper given by the author at a conference on *»Methodology in the Study of Religion«*, held at the University of Aarhus in june 1992.

János Sándor Petőfi

Professor

Dipartimento di Filosofia e Scienze Umane

Università degli Studi di Macerata

Italia

0a
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
γενηθῆτω τὸ θέλημά σου,
ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·
τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός
ἡμῖν σήμερον·
καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν τοῖς
ὀφειλέταις ἡμῶν·
καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν,
ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
[Novum Testamentum Graece]

1a
Our Father in heaven,
may your name be held holy,
your kingdom come,
your will be done,
on earth as in heaven.
Give us today our daily bread.
And forgive us our debts,
as we have forgiven those who are in debt to us.
And do not put us to the test,
but save us from the Evil One.
[The New Jerusalem Bible]

2a
Notre Père céleste
fais-toi reconnaître comme Dieu
fais venir ton Règne,
fais se réaliser ta volonté
sur la terre à l'image du ciel.
Donne-nous aujourd'hui le pain
dont nous avons besoin,
pardonne-nous nos torts envers toi,
comme nous-mêmes nous avons
pardonné à ceux qui avaient des torts
envers nous,
et ne nous expose pas à la tentation,
mais délivre-nous du Tentateur.
[Nouveau Testament]

0b
Pater noster qui in caelis es
sanctificetur nomen tuum
veniat regnum tuum
fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra
panem nostrum supersubstantialem
da nobis hodie
et dimitte nobis debita nostra sicut
et nos dimisimus debitoribus nostris
et ne inducas nos in temptationem
sed libera nos a malo.
[Biblia Sacra]

1b
Our Father in heaven,
thy name be hallowed;
thy kingdom come,
thy will be done,
on earth as in heaven.
Give us today our daily bread.
Forgive us the wrong we have done,
as we have forgiven those who have wronged us.
And do not bring us to the test,
but save us from the evil one.
[The New English Bible]

2b
Notre père qui êtes aux cieux,
que votre nom soit sanctifié,
que votre règne nous arrive,
que votre volonté soit faite sur la terre comme
au ciel.
Donnez-nous aujourd'hui notre pain quotidien
et pardonnez nous nos offenses,
comme nous pardonnons à ceux qui nous
ont offensés,
et ne nous laissez pas succomber à la tentation,
mais délivrez-nous du mal.
[Németh, Zs. ed.: Catholic version, p. 47]

3a

Vater unser, der du bist in dem Himmel,
geheiligt werde dein Name,
zukomme uns dein Reich,
dein Wille geschehe, wie im Himmel,
also auch auf Erden.

Unser tägliches Brot gib uns heute,
und vergib uns unsere Schulden,
wie auch wir vergeben unseren Schuldigern,
und führe uns nicht in die Versuchung,
sondern erlöse uns von dem Übel.

[Németh, Zs. ed.: current version, p. 119]

4a

'Vor Fader, du som er i Himlene!
Helliget vorde dit navn;
komme dit rige;
ske din vilje på jorden, som den sker i Himmelen;
giv os i dag vort daglige brød;
og forlad os vor skyld,
som også vi forlader vore skyldnere;

og led os ikke ind i fristelse;
men fri os fra det onde;

[Det Nye Testamente, 1968]

3b

Unser Vater im Himmel!
Bring alle Menschen dazu, dich zu ehren!
Komm und richte deine Herrschaft auf!
Was du willst, soll nicht nur im Himmel geschehen,
sondern auch bei uns auf der Erde.

Gib uns, was wir heute zum Leben brauchen.
Vergib uns unsere Schuld,
wie auch wir jedem verzeihen,
der uns Unrecht getan hat.

Laß uns nicht in die Gefahr kommen,
dir untreu zu werden,
sondern schütze uns vor der Macht des Bösen.
[Németh, Zs. ed.: modern version, p. 119]

4b

Vor Fader, du som er i himlen!
Lad dit navn blive helliget,
dit rige komme,
din vilje ske
som i himlen således også på jorden;
giv os i dag vort daglige brød,
og forlad os vor skyld,
som vi også forlader vore skyldnere,

og bring os ikke i fristelse,
men fri os fra det onde.

[Det Nye Testamente, 1990]